

А.О. Згама,
кандидат юридичних наук, доцент,
Міжнародний гуманітарний університет,
м. Одеса, Україна

ЕНДАВМЕНТ В УКРАЇНІ: ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

Анотація. У статті здійснено аналіз сучасного стану законодавчого регулювання ендавменту в Україні як специфічної форми благодійної діяльності.

Ключові слова: ендавмент, благодійництво, благодійна діяльність, некомерційна організація, фінансування університетів та науки.

Останнім часом активізувався пошук нових довгострокових інструментів благодійності, серед яких провідне місце посів ендавмент. Про ендавмент заговорили як про фактор стабільного розвитку закладів освіти і науки, медицини, культури, мистецтва тощо. Вперше ендавмент було застосовано у Великій Британії (у 1502 р. Леді Маргарет Бюфорт, бабуся Короля Генрі VIII, внесла пожертвування на створення кафедр богослів'я в університетах Оксфорду і Кембриджу), згодом у США (у 1649 р. чотири випускники Гарвардського університету заповіли своєму університету невеличку ділянку землі). Найбільш відомими ендавмент-фондами є Нобілевський, Фонд Сороса, Фонд Білла Гейтса, Фонд Карнегі за міжнародний мир (Carnegi Endowment for International Peace – CEIP), Олімпійський Е. США (U.S. Olympic Endowment).

Дослідження ендавменту, ендавмент-фонду та близьких по їх змісту категорій здійснювали М.Ю. Білінець, О. Вінников, М.В. Дмитришин, Я.М. Миркин, М.О. Стрельчук та інші дослідники. Однак переважна більшість праць вчених стосується економічних аспектів цього явища, тому існує потреба висвітлення питань, пов'язаних не лише із сутністю, але й правовою регламентацією ендавменту в Україні.

Під ендавментом (англ. *endowment* – вклад, дар, пожертвування) слід розуміти ресурсний капітал, який надається благодійниками у вигляді грошових або інших ресурсів на безоплатній основі для фінансування статутних потреб і діяльності неприбуткових організацій, як правило, закладів освіти, медицини, культури, релігійних або спортивних інтересів. При цьому благодійники передають кошти до ендавмент-фонду, формуючи у такий спосіб цільовий капітал. У свою чергу фонд передає капітал у довірче управління відповідній структурі (створеній фондом або самостійній управляючій компанії) при координації та контролі з боку відповідних органів як фонду, так і організацій, для підтримки яких він був створений. Прибуток від управління цільовим капіталом передається повністю тим організаціям, для підтримки яких він був створений, а сам цільовий капітал ендавменту залишається недоторканим. Тіло основного капіталу може бути використане як порука під час залучення фінансових ресурсів із зовнішніх джерел або позикових коштів.

Зазначимо, в Україні відсутнє спеціальне законодавство, яке б регулювало застосування ендавменту, на відміну, наприклад, від Франції, Японії, Росії. Натомість нормативне визначення ендавменту міститься у ст. 170 Податкового кодексу України, відповідно до якої під ендавментом розуміється сума коштів або цінних паперів, які вносяться благодійником у банк або небанківську фінансову установу, завдяки чому набувач благодійної допомоги отримує право на використання процентів або дивідендів, нарахованих на суму такого ендавменту. При цьому такий набувач не має права витратити або відчужувати основну суму такого ендавменту без згоди благодійника (п.п. 170.7.5) [1]. Зі змісту цієї ж статті вищезазначеного кодексу можна визначити такі притаманні ендавменту ознаки: 1) формування основного капіталу виключно з коштів і цінних паперів, які благодійник вносить у банк або небанківську фінансову установу; 2) цільове призначення інвестиційного доходу (процентів і дивідендів, нарахованих на основний капітал) – надання цільової благо-

дійної допомоги; 3) можливий строк надання і використання допомоги – понад 12 місяців, що не передбачено для інших видів благодійної допомоги; 4) обов'язок отримувача, який не використав благодійну допомогу протягом узгодженого з благодійником строку і не повернув кошти до закінчення такого строку, - сплатити податок на невикористану суму допомоги; 5) отримувач благодійної допомоги не має права витратити або відчужувати основний капітал ендавменту без згоди благодійника.

Оскільки в Україні ендавменти представлені у благодійній та добродійній діяльності, згадка про ендавмент закономірно міститься і у Законі України «Про благодійну діяльність та благодійні організації» [2]. Так, ст. 9 цього закону визначає необхідність використання процентів та дивідендів від управління благодійними ендавментами для: надання благодійної допомоги бенефіціарам, визначеним благодійниками або уповноваженими ними особами; виконання благодійних програм; спільної благодійної діяльності.

У сфері вищої освіти право створення та використання ендавмент-фондів вищим навчальним закладам (далі – ВНЗ) надано Законом України «Про вищу освіту» [3], яким встановлено зміст статого фонду (ендавменту) ВНЗ як суму коштів або вартість іншого майна, що призначена для інвестування або капіталізації на строк не менше 36 місяців, пасивні доходи від якої використовуються ВНЗ з метою здійснення його статутної діяльності у порядку, визначеному благодійником або уповноваженою ним особою (п. 22 ст. 1). Нині ендавмент-фонди успішно функціонують при Інституті міжнародних відносин Київського національного університету ім. Тараса Шевченка, Університеті банківської справи Національного банку та Національному Університеті «Києво Могилянська Академія» та ін. Крім того в проєкті «Стратегії реформування вищої освіти в Україні до 2020 року», розробленому робочою групою при Міністерстві освіти і науки України, задекларовано необхідність унормування механізмів створення та управління ендавментами, а також перетворення існуючих фондів при закладах вищої освіти на прозорі ендавменти із закріпленими цілями та стратегічним планом використання дивідендів [4].

Загальні положення щодо ендавментів містяться також у Законах України «Про цінні папери і фондовий ринок» (від 23.02.2006 р. № 3480-IV), «Про інститути спільного інвестування» (від 05.07.2012 р. № 5080-VI), «Про банки і банківську діяльність» (від 07.12.2000 р. № 2121-III), Інструкції Національного банку України про порядок відкриття, використання і закриття рахунків у національній та іноземних валютах (від 12.11.2003 р. № 492).

В Україні ендавменти не визнаються окремою організаційно-правовою формою. Засновником ендавменту може бути будь-яка юридична особа приватного права або громадянин-благодійник. Ендавмент може існувати у формі окремого рахунку фізичної або юридичної особи, яким управляє банк, інвестиційна чи інша фінансова компанія. Ендавмент також не є видом благодійної організації, і законодавство України не вимагає від благодійних організацій мати ендавмент чи інший мінімальний капітал [5, с. 7–8].

Отже, ендавмент не можемо вважати чимось новим та невідомим світовій практиці. Проте, незважаючи на здавалось би вікові напрацювання у цьому напрямку, і нині виявляються складнощі правового характеру застосування ендавменту. Особливостями українського законодавства в питанні ендавментів, слід вважати відсутність норм про: обов'язковість створення ендавментів (як то має місце в Австрії, Словаччині, Франції при реєстрації благодійних фондів); встановлення мінімального розміру основного капіталу ендавменту (такий розмір на банківські вклади чи рахунки, як правило, визначається договорами з окремими фінансовими установами); особливості інвестування капіталу ендавментів (на відміну, наприклад, від Чехії, де ендавментам заборонено інвестувати більше 30 % капіталу у відкриті інвестиційні фонди); види активів, в які має інвестуватися основний капітал ендавментів; порядок поповнення основного капіталу ендавменту з доходів від одержаних процентів та дивідендів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Податковий кодекс України від 02 грудня 2010 р. № 2755-VI // Відомості Верховної Ради України. – 2011. – № 13–14, № 15–16, № 17. – Ст. 112.
2. Про благодійну діяльність та благодійні організації : Закон України від 05 липня 2012 р. № 5073-VI // Відомості Верховної Ради України. – 2013. – № 25. – ст. 1350.
3. Про вищу освіту : Закон України від 01 липня 2014 р. № 1556-VII// Відомості Верховної Ради України. – 2014. – № 37–38. – Ст. 2716.
4. Стратегія реформування вищої освіти в Україні до 2020 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://osvita.ua/doc/files/news/438/43883/HE_Reforms_Strategy_11_11_2014.pdf
5. Створення та управління ендавментами в Україні [Електронний ресурс]. – К., 2014. – 76 с. – Режим доступу: <https://issuu.com/dhrpraxis/docs/endowment/8?e=9550137/9359229>

А.А. Згама. Эндавмент в Украине: правовой аспект. – Статья.

Аннотация. В статье проведен анализ современного состояния законодательного регулирования ендавмента в Украине как специфической формы благотворительной деятельности.

Ключевые слова: ендавмент, благотворительность, благотворительная деятельность, некоммерческая организация, финансирование университетов и науки.

Antonina A. Zgama. Endowment in Ukraine : Legal Aspect. – Article.

Summary. The article deals with the endowment legal regulation as a specific form of charity.

Key words: endowment; charity; philanthropy; non-profit organization; science and university funding.

УДК 342.9

В.І. Ігнатенко,

кандидат юридичних наук,

Міжнародний гуманітарний університет,

м. Одеса, Україна

ІСТОРІЯ РОЗВИТКУ ОКРЕМИХ СТРУКТУРНИХ ПІДРОЗДІЛІВ ОРГАНІВ ВНУТРІШНІХ СПРАВ

Анотація. В статті досліджуються окремі історичні етапи формування чергових частин органів внутрішніх справ, трансформація їх правового статусу залежно від чинників соціально-економічного, політичного, організаційно-технічного характеру. Протягом існування чергової частини її статус змінювався, і поступово цей підрозділ зайняв важливе місце в структурі апарату управління органів внутрішніх справ.

Ключові слова: органи внутрішніх справ, чергова частина, громадський порядок, правове регулювання.

В період формування поліцейських органів Російської імперії XVIII ст. вже виникає необхідність в загальнодоступному органі, який постійно функціонував би і куди в будь-який час можна було б звернутися за допомогою для відновлення та захисту прав. Після прийняття в 1782 р. поліцейського Статуту ця функція покладалася в містах на управи благочиння. А вже стаття цього нормативного акту визначала, що управа благочиння функціонує постійно [1, с. 332].

Крім того, ст. 85 вказаного акту встановлювала, що в кожній частині міста повинен бути приватний пристав, будинок якого, згідно зі ст. 98, повинен бути “відчинений вдень і вночі заради слухання потреб” [1, с. 346]. Як бачимо, приватний пристав виконував частину функцій сучасної